

Berilo Jugoslovanskega odbora iz Italije

BOZZOVICA

POŠILJA : IVAN UČENIKOV - KAIRO RUE MANSHAET EL MAHRANI ŠT. 5

Srednji vzhod

Št. 85

8. novembra 1943.

Zelo bi grešila mlada slovenska pokolenja, če bi se udajala utvari, da so bili Nemci v preteklosti drugačni, kakršne pa je do same golote razkrila sedanja svetovna vojna. Sedem sto let smo Slovenci živeli pod nemško oblastnostjo in v tem dolgem času so nas Germani oropali 7/10 zemlje. Res so bili časi, ko so nekateri slovenski razumniki mislili, da bi si mogli Slovenci urediti lastno življenje pod germansko streho Habsburške dinastije. Pred dobri petdesetimi leti, ko se je pričela krepiti in rasti slovenska narodna zavest, pa so se naši očetje in dedje do dobrega prepričali, da je v tej hiši sicer mogoče životarjenje, da pa je vsak nacionalni razmah vtesnjen v zelo omejene okvire narodne brez-pomembnosti.

V prvem desetletju dvajsetega stoletja so pričela posebno pri slovenski napredni mladini prihajati do izraza naraščajoča stremeljenja Slovencev za čim tesnejšo zvezo z južnimi Slovani. Ob aneksijski krizi leta 1908. so se takratni Preporodovci resno oprijeli načel, da so vse vode iz Slovenije usmerjene proti jugu.

Balkanske vojne so obrnile oči vsega slovenskega naroda proti zmagovitemu Beogradu in med Slovenci si je vtirala pot globoka vera, da je svobodna in demokratska kraljevina Srbija s svojim demokratskim in narodnim vladarjem Kraljem Petrom I. poklicana, da pripravi temelje novi veliki slovanski državi na jugu Evrope - Jugoslaviji.

Dne 28. junija 1914. je padel v Sarajevu avstrijski prestolonaslednik in zagrizeni nasprotnik Jugoslovancev. Mesec dni za tem je bahava in napihnjena Avstrija napovedala vojno mali Srbiji. S tem je končoveljavno sama sebi podpisala smrtno obsodbo. Postopki te izrazito policijske države z večino slovanskega prebivalstva, ki ga je držala v svojih mejah, niso bili mnogo boljši od današnjega prusijaškega divjaštva po zasedeni Evropi. Prusijaški duh, ki je vladal med avstrijskimi Velenemci

samo zaradi tega ni prišel do današnje veljave, ker je takrat bilo na avstrijskih in nemških bojiščih na sto in sto slovanskih bataljonov.

Dne 30. maja 1. 1917. je bil po treh letih odmora sklican avstrijski parlament. Še istega dne so Jugoslovani na Dunaju avstrijski vladi povedali v brk, da zahtevajo združitev vseh jugoslovanskih pokrajin v državi.

Na spomlad 1. 1918. je bil položaj osrednjih sil, katerih dediči so današnja Hitlerjeva Nemčija in njeni podrepaniki, že močno razmajen. Nemčija in Avstrija sta bili na koncu svojih življenjskih moči. V Ljubljani je bil osnovan Narodni svet. Nemška nadutost je kapitulirala pred silami antante.

28. oktobra 1. 1918. je bilo v Ljubljani med nepopisnimi manifestacijami proglašeno popolno osvobojenje. Naslednjega dne je Narodno veče v Zagrebu sklenilo pretrgati vse državnopravne vezi jugoslovanskih pokrajin s propalo monarhijo. Predsedništvo Narodnega sveta v Ljubljani je sporazumno s političnimi strankami imenovalo 31. oktobra Narodno vlado za Slovenijo s predsednikom Jos. Pogačnikom in z 12 poverjeniki. S tem je bila ustvarjena politično in upravno zedinjena Slovenija z Ljubljano kot svojim naravnim, zgodovinskim, narodnim, kulturnim in političnim središčem.

Vsi deli so takoj in brez pridržka priznali Narodno vlado. V Gorici, v Trstu, v Postojni in Idriji, v Pazinu in Puli ter po vseh ostalih naših primorskih krajih so plapolale narodne zastave in božji hrami so bili napolnjeni srečnih Slovencev in Slovenk, ki so se Bogu zahvaljevali za končno rešitev in osvobojenje. Po glavnih cestah slovenskega Primorja so se valile množice avstrijske vojske. Za red in mir pa so skrbele Narodne straže, ki so jih Slovenci organizirali z neverjetno samodisciplino in zrelostjo.

V to splošno slovensko veselje pa je že po nekaj dneh padla gorjupa kaplja laške nenasitljivosti. Z

belimi zastavami so prihajali "kobariški junaki" v našo zemljo in nam lagali, da prihajajo samo zaradi miru in reda. Ali le prekmalu je tudi najširša slovenska javnost izvedela o zločinskem barantanju okrog Londonskega pakta, ki je vrgel v žrelo pohotnemu zahodnemu sosedu polno tretjino slovenskega naroda. Narodne zastave so izginile in laški pritepenci so se na gosto razsejali po vsej primorski zemlji. Niso se pa ustavili tam, kamor je segala zapisana krivica Londonskega pakta, pač pa so njihove horde poskušale riniti naprej v samo slovensko središče. Srbski podpolkovnik Švabić se je s kopico vojakov postavil laškim vsiljivcem po robu in jih pognal nazaj ter s tem svojim hrabrim nastopom prepredil, da se laška golazen že takrat ni vsula v belo Ljubljano.

Osvobojeni del slovenskega naroda je v novi državi zadihal s polnimi pljuči. Vse narodove sile so v novi državi silovito obogatele in se niso omejevale samo na samo Slovenijo, pač pa zelo pozitivno segale dalje med brate Srbe in Hrvate. Solidno slovensko razumništvo, ki se je vrnilo iz čeških visokih šol, je krepko zavihalo rokave in Slovenija je v 25 letih dosegla tako visok kulturni nivo, da se je brez sramu lahko postavila ob stran najnaprednejših evropskih narodov. Prav posebno pa se je razcvela na prosvetnem in gospodarskem polju. Res je, da ni bilo vse tako, kakor bi moralo biti in kakor bi lahko bilo, če bi bilo med Slovenci več strpnosti in manj strankarske zastrupljenosti. Res je tudi, da bi Slovenci še lahko mnogo več pokazali s svojim solidnim in poštenim delom, če bi bile razmere in posebno razumevanja za napredek in kulturne potrebe, tudi v ostalih pokrajinah na tistivišini, kakor so bile pri nas. Kljub vsemu je bilanca petindvajsetletnega dela in truda svobodnih Slovencev visoko aktivna.

Ob uri največje nesreče pa je tudi naš mali narod omahnil. Vsega tega ne bi bilo, če bi bile strankarsko-politične razmere med Slovenci solidnejše in ne tako strahovito malomeščanske. Drugač bi bilo, če bi med nami ne bilo tiste nerazumljive samopašnosti strankarjev, ki so v svoji divji vnemi za stranko in njene koristi, tako pogosto pozabljali ne samo na narod kot celoto, pač pa tudi na človeka. Ob pa metni strankarsko-politični vzgoji bi si naš narod lahko prihranil vse grozote državljanske vojne, ki se na žalost ni izognila naše nesrečne zemlje. Tu leži težak in neodpuštljiv madež petindvajsetletne slovenske svobode in ta madež bo morala domovina, po popolnem osvobojenju, temeljito in korenito očistiti. Iz golih strankarskih zaslepljenosti, iz gole mrznje dveh nazorov ne smejo več padati slovenske žrtve, posebno pa se ne sme zapravljati slovenske svobode! Ta svoboda bi morala biti najvišji cilj vsakega poštenega Slovenca in pri delu za to svobodo morajo imperativno zamreti vsi samopašni podvigi doma in v tujini, ki so jih strankarske kuhinje 25 let fabricirale in z njimi dojile svoje vrhunske prizrence.

Te dedne obremenjenosti se na žalost še do danes niso znebili naši vodilni politični prvaki, kljub najstrašnejšemu trpljenju in kljub največjim nesrečam. Desettisoči grobov, na tisoče vpepeljenih slovenskih domov, potoki krvi in solza, vse to nas še vedno ni izpametovalo. Še vedno krčevito visimo na

nekih strankarskih hijerarhijah, o katerih pa niti ne vemo, ali še kdo v domovini resno misli na nje. Vemo pa, da o njih prav nič več ne razmišlja naša mladina. Ta je bila tako strašno razočarana, da je vse te nerabne priveske že davno zavrgla med staro šaro. Kljub vsemu spoštovanju, ki ga gojimo do starejših ljudi - saj so nas tako učile naše matere - ne moreno svoje bodočnosti graditi na starih, upognjenih plečih in skrivljenih hrbtenicah! Korajžno moramo pogledati za mladino in jo poskušati vsaj doumeti, če ji že odrekamo podporo.

Vse to ne velja samo za našo ožjo domovino, pač pa ima svojo vrednost tudi za ostale dele Jugoslavije. Čestitljevi starci ne morejo kovati bodočnosti niti Sloveniji, niti Hrvaški in niti Srbiji. Skupno uso do Jugoslavije je vzela v roke mladina in samo njej moramo tudi mi, ki smo pod varno steho, priznati pravico, da vkroji Jugoslaviji tako bodočnost, ki bo boljša od preteklosti.

Bodimo hrabri in priznajmo, da niti ena sama emigracija ni prinesla s seboj toliko moralnega kapitala, kakor naša. In kaj smo storili s tem kapitalom? Razmetali in uničili smo ga do dna, sedaj pa bi hoteli še, da nam zato tisti, ki so v gorah in gozdovih, plačujejo - rento. Ne, to je preveč zahtevano. . .

Petindvajsetletnico svobode v zedinjeni Jugoslaviji preživljamo Slovenci v tujini bridko razočarani nad tistimi, ki so tako visoko dvigali zastavo Jugoslavije v preteklosti, danes pa so jo zavrgli. . .

Naše misli za slovensko bodočnost so danes kljub vsemu korajžne in naši pogledi so kljub vsemu jasni. Slovenski narod je v tej vojni pokazal svojo zrelost. Uslug, ki jih je storil skupni zavezniški stvari, ne bo mogel nihče prezreti, pa če se še tako trudi, da bi jih izbrisal. Ob previsu sedanje vojne, ki vpada s petindvajsetletno slovensko svobodo, lahko Slovenci z mirno vestjo in popolnim zaupanjem zremo v tisto prihodnost, ki bo združila vse Slovence v veliko, demokratično in enakopravno Jugoslavijo. Ogromna večina Slovencev ne bo iskala tihotapske poti za povratek v domovino. Vrnili se bodo domov lahko z jasnim čelom in ravno hrbtenico. Tudi to zagotovilo nekaj pomeni na današnji slovenski narodni jubilej.

F. Lodur.

ŠTIRJE LIBERATORJI

Tukajšnji angleški in francoski listi prinašajo obširna poročila s fotografskimi posnetki o izročitvi štirih bombnikov "Liberator", ki jih je predsednik Roosevelt daroval našemu letalstvu. Letala je ameriški generalni major, g. Royce osebno izročil Nj. Vel. Kralju Petru II. kot vrhovnemu poveljniku jugoslovanske vojske. - Ob tej priliki je govoril Nj. Vel. Kralj Peter II. in dejal, "da je srečen zastopati svojo državo v tem zgodovinskem trenutku. S pomočjo teh letal bodo jugoslovanski letalci pomagali svojim rojakom. Vsi Združeni narodi so ponosni nad junaškim delovanjem teh domoljubov." - Kralj Peter se je zahvalil generalu Royce-u za veliko darilo in sporočil svojo zahvalo predsedniku Rooseveltu in vsemu ameriškemu narodu. - V kolikor nam je znano k tej slovesnosti ni bil povabljen noben Slovenec in tudi ne uredništvo našega lista.

PULA V NAŠIH ROKAH

Dr. Ivan M. Čok

Prevzeli smo jo 31. oktobra 1918. leta ob 10 uri dopoldne. To pa se je zgodilo takole:

"Ko je na jesen 1918. leta avstro-madžarska monarhija tako oslabela, da je bilo že vsakomer jasno, da bo tudi razpadla, se je v Zagrebu osnoval Narodni svet Slovencev, Hrvatov in Srbov." (Narodno veče). V njem so bili zastopani Jugoslovani iz vseh pokra-

potrebno, kar bo dejanski položaj narekoval. Odrejena sva bila: Hrvat Viljem Bukšek, vodja socialistov iz Zagreba in jaz kot Slovenec. Po lastnem predlogu se nama je pridružil kot zastopnik Dalmacije, dr. Ante Tresić-Pavičić. Ker je 28. in 29. oktobra Narodno veče proglasilo neodvisnost vseh slovenskih, hrvaških in srbskih krajev od Avstrije in so bile

jin bivše monarhije. Jaz sem bil njen zastopnik Trsta.

V drugi polovici oktobra so se pričeli upirati vojaki na raznih bojiščih. V takem stanju razsula avstrijske vojske je Italija pričela s svojo ofenzivo pri Vittorio Veneto, na katero je tolikanj ponosna.

V tej situaciji je 26. oktobra mornariški oddelek avstrijskega vojnega ministerstva iz Dunaja poslal Narodnemu veču v Zagreb brzojavno prošnjo, naj se zavzame pri mornarjih jugoslovanske narodnosti, da ne zapuščajo svojih edinic in ostanejo na svojih mestih, ker je itak konec vojne blizu. V mornarici je bilo namreč še večje razsulo kakor pri vojski. Znani so revolucionarni podvigi naših mornarjev v Šibeniku 1. 1917/18 in februarja 1918 v Kotoru. Mnogi mornarji so zapuščali ladje in odhajali domov. Tisti pa, ki so ostali, so prevzemali oblast na ladjah in drugih pomorskih objektih. Položaj mornariških častnikov, ki po veliki večini niso bili našega rodu, je bil precej kočljiv. Zato se je tudi Dunaj toliko zavzemal.

Po posvetovanjih je Narodno veče sklenilo, da pošlje v Pulo posebno odposlanstvo, da ukrene vse

zato v Zagrebu in ostalih krajih velike manifestacije, se je odhod delegacije zavlekel do 30. oktobra. Tega dne smo z vlakom odpotovali do Reke in od tam s torpedovko po morju v Pulo, kamor smo prispeli 31. oktobra ob 8 uri zjutraj.

O našem prihodu je bilo obveščeno mornarsko poveljstvo, ki mu je poveljeval admiral Horthy, sedanjí madžarski kraljevski namestnik. Obveščen pa je bil tudi Narodni svet v Puli. O tem pa so vedeli tudi na Dunaju. Admiral Horthy je dobil od zadnjega avstrijskega cesarja Karla nalog, da nam kot zastopnikom nove države S.H.S. izroči mornarico.

To se je zgodilo istega dne dopoldne ob 10 uri v slavnostni dvorani največje avstrijske vojne ladje "Viribus Unitis" (ki je bila naslednjega dne poplajena), v navzočnosti nas treh zastopnikov Narodnega veča ter zastopnikov puljskega Narodnega sveta dr. Vratovića, dr. Krmpotića, Josipa Krmpotića, dr. Skaljera in drugih ter admirala Horthy-a in njegovega štaba. Horthy je v svojem govoru dejal, da je današnji dan konec slavne Avstro-ogrske monarhije, "Kljub temu sem vesel", je dejal, "da to slavno mornarico izročim zastopnikom mlade nove

države S.H.S., da bi se na ta način izognili nevarnosti, da pade v roke nenasitnemu dednemu sovražniku - Italiji." Dr. Tresić-Pavičić mu je nato odgovoril, da sprejemamo mornarico kot zastopniki mlade Jugoslavije in to neglede na Dunaj in na cesarja, ki nimata več nobene moči nad nami.

Narodno veče v Zagrebu je že dva dni pred tem pretrgalo vse vezi z Dunajem in s Karlom. Vsa jadranska obala, ki je bila pod Avstrijo, je sedaj naša. Zatorej nam pripada tudi vsa mornarica in kar spada k njej.

Za tem je bil določen rok do četrte ure popoldne, ko so morali vsi vojaki in častniki, ki niso bili Slovenci, Hrvati ali Srbi, zapustiti vse ladje in odnesti vse svoje osebne stvari. Isto je bilo določeno za admiraliteto, ki je imela svoje urade na suhem, za vse trdnjavske objekte, vojašnice, municijska skladišča in sploh za vse, kar je spadalo k mornarici.

Ob četrty uri popoldne so na vseh ladjah zaplapolale slovenske, hrvaške in srbske zastave, v kolikor niso bile že poprej zamenjane z avstro-madžarskimi. Na nekih ladjah in zgradbah so visele slovenske zastave, na drugih hrvatske in na nekaterih zopet srbske. Vse to se je zgodilo v najlepši soglasnosti, v bratstvu in slogi. Nihče ni spraševal, katerih zastav je več ali manj, tudi nobenega - ključa - ni bilo. Vse so nam bile enako mile in drage, saj so bile vse samo naše. Na vseh ladjah so se zbrali mornarji, ki so bili organizirani v "mornarskih sosvetih". Bili so to samo Slovenci, Hrvati in Srbi in - kakor vedno - so nam tudi sedaj zvesto stali ob strani bratje Čehi, ki so jih mornarji smatrali za svoje in tako, kakor da mornarica pripada tudi njim.

Pripadniki vseh ostalih narodov: Nemci, Madžari, Italijani, Romuni itd., kakor tudi vsi častniki tujci, so morali ladje zapustiti. Mi trije zastopniki Narodnega veča in člani puljskega Narodnega sveta smo se porazdelili po večjih vojnih ladjah, kjer smo zbrane mornarje nagovorili z domoljubnimi in navduševalnimi govori.

Ob nepopisnem veselju in mogočnih manifesta-

cijah je bilo izvršeno prevzemanje bivše avstrijske mornarice v last Jugoslavije. To navdušenje in te manifestacije so se prenesle tudi na prebivalstvo mesta predvsem na tisti del, ki je naš. Pridružili so se jim okoličani iz bližnje in daljne okolice Pule, kakor tudi iz ostalih krajev južne Istre. Celo del italijanskega prebivalstva je simpatiziral z nami in sodeloval pri manifestacijah. Svirale so razne godbe, zastave so plapolale in ljudje so prepevali in plesali kar po ulicah.

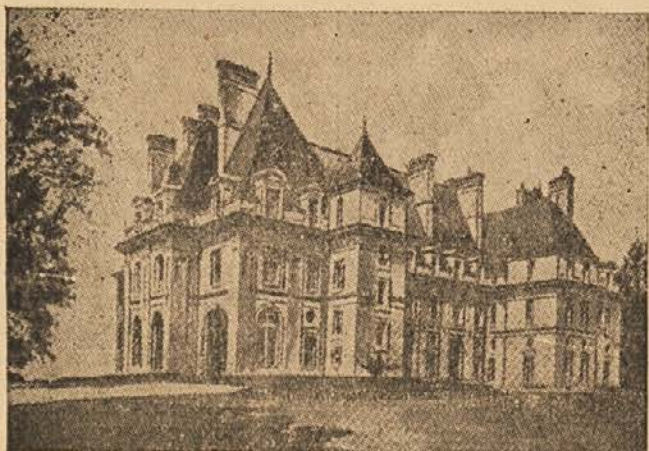
To noč je bila Pula po nad štiriletni popolni temi, v katero je bila zavita vsako noč v teku vojne, slavnostno in razkošno razsvetljena. Ljudskemu navdušenju, ki je prihajalo iz dna srca in prekipevalo do nebeških višin, ni bilo ne konca ne kraja. To ni bil samo konec vojne. Vsi smo se zavedali, da je to veliki dan, ki odpira široko pot južnim Slovanom. Zavedali smo se, da vodi ta pot v vse dele sveta k napredku in bogastvu, da vodi iz mraka in teme k luči in svetlobi, iz suženjstva in sramote do lepše bodočnosti in slave.

Pulo smo sicer zaradi italijanske nenasitljivosti in izsiljevanja kmalu za tem izgubili in tudi na ostalem delu Jadranskega morja nismo dosegli tistih uspehov in tiste glave, ki so nam usojeni. Toda temeljni kamen je bil položen in 31.oktober 1918.leta je v Puli ustvaril našo pravico, kateri se nikdar več ne bomo odrekli. Bodočnost južnega slovanstva bo našla svoj največji razmah in svojo največjo slavo na morju.

Pulo smo pred 25 leti dobili in kmalu nato izgubili. Kmalu bo zopet naša in to za zmeraj.

PRED PETINDVAJSETIMI LETI

16.oktobra je cesar Karel izdal manifest, s katerim je obetal preosnovati državo tako, da postane Avstrija "po volji svojih narodov zvezna država, v

Grad Francport, kjer je maršal Foch sprejel pred 25 leti nemške pooblaščenca za podpis premirja.

kateri tvori vsako narodno pleme na ozemlju, kjer je naseljeno, svojo lastno državnost."

19.oktobra je Narodno veče odločno odklonilo cesarski manifest.

21.oktobra. Nemška vlada je izjavila, da sprejema pogoje predsednika Wilsona za premirje.

24.oktobra. Predsednik Wilson je odgovoril, da je pripravljen nemško prošnjo predložiti zaveznikom.

25.oktobra. Ustanovljena je Češkoslovaška vlada v Pragi.

29.oktobra. Slovenci so se odrekli stari Avstriji ter razglasili svojo svobodo in neodvisnost.

31.oktobra. Narodno veče je obvestilo zavezniške vlade, da se je ustanovila država Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki hoče stopiti v skupno državo s Srbijo in Črno goro in ki ni v vojnem stanju z antantom. Istega dne so zastopniki Narodnega veča prevzeli v svoje roke bivšo avstro-ogrsko mornarico.

3.novembra. Zmagoslavne srbske čete z regentom Aleksandrom na čelu so vkorakale v Beograd.

9.novembra je bila izdana Ženevska deklaracija o načinu zedinjenja, ki pa je ostala le na papirju.

11.novembra. Romunska vlada poziva Nemce, naj zapuste romunsko ozemlje. - Premirje je podpisano.

VDOR NA JADRAN

Trije zunanji ministri zavezniških velesil so v Moskvi med drugim pripravili tudi strategične načrte, ki naj povežejo vse zavezniške podvige med seboj s ciljem, da tretji rajh čimprej in čim popolnejše vržejo ob tla. Kakšni so ti načrti in kdaj jih bodo pričeli izvajati, tega trije ministri seveda Hit-

NEKAJ IZ ZGODOVINE JUGOSLOVANSKEGA ODPORA

Ko je Nemčija poskušala zvabiti Jugoslavijo v takozvani Trojni pakt, si je hotela s tem zagotoviti pred vsem prost prevoz voiske in orožja skozi našo

lerju niso povedali. Smeri za udar na takozvano evropsko trdnjavo so številne in zelo je verjetno da se zavezniki ne bodo poslužili ene same.

V Sredozemlju je zelo zapeljiv Balkanski polotok, ki beli glave ne samo poklicnim strategom in državnikom, pač se z njim ukvarja ves svetovni tisk. V tem predelu pa je posebno zanimivo ozemlje Jugoslavije, kjer so tla za zavezniško invazijo že močno zrahljana s pomembnimi podvigi upornikov, ki so danes po svojih uspehih, po disciplini in večini vojskovanja dobili oceno prave vojskujoče se vojske. To priznanje so jim dali sami Nemci in ustaši, ki z njihovimi vojnimi ujetniki postopajo po mednarodno pravnih predpisih.

državo, vse tja do obal Sredozemskega morja. Pomoč, s katerimi je poskušal Hitler podkupiti Jugoslavijo, dovolj jasno govore, s kako važno in pomembno vlogo so Nemci naše železniško in cestno omrežje počastili v svojih načrtih.

Po prusijaškem vdoru na naše ozemlje so se Nemci v glavnem zadovoljevali s tem, da skrbno varujejo vse prometne žile, ki potekajo iz Slovenije preko Hrvaške in Srbije v Grčijo in Bolgarijo. Za časa vojne v Afriki je bil prevoz nemških čet in oskrbovanja skozi Srbijo za Nemce naravnost življenjsko vprašanje. Preko tega našega ozemlja vodi namreč najkrajša pot do afriških obal. Nemci so glavno železniško progo zaradi pogostih sabo-

tažnih podvigov ščitili s številnim vojaštvom, oklopnimi vlaki in celo z letali. Pravični in nepristranski zgodovinar bo moral takratnim četniškim akcijam priznavati veliko podporo, ki so jo zaveznikom nudili četniki.

Medtem, ko je Nemčija posvečala vso svojo pažnjo zavarovanju prometnih žil skozi Hrvaško in Srbijo, se je kaj malo brigala za krvave borbe v Bosni in Hercegovini, Črni gori in Dalmaciji, v Sloveniji in Liki. Vse to je prepuščala Paveliću, Lahom in Nedićevim vojakom. Ti so v tem času vodili ogorčene borbe z Mihajlovićevimi odredi, kasneje pa s partizani. Razlog, da so se Nemci tako malo zanimali za te kraje je ta, da so bile vse te pokrajine takrat strateško precej malopomembne, ker je bila Italija takrat še nemški zaveznik, Jadran pa italijansko jezero, ki ga je zapiral Otrantski preliv. Poleg tega je bila Albanija zasedena z italijansko vojsko in je bila na ta način vsaka pomoč jugoslovanskim borcem s strani zaveznikov zgolj moralnega značaja.

DRAGO PLAČANO PREMIRJE

Po Mussolinijevem padcu so Nemci s pomočjo izdaje nekaterih fašistovskih generalov hitro zaslutili, kakšne bodo posledice Mussolinijevega slovesa. Še pred laško predajo so z vso hitrico pričeli pošiljati v Jugoslavijo pojačanja in graditi nove obrambne utrdbe. Številčno pa so kljub temu bili prešibki, da bi mogli učinkovito nadzirati 18 italijanskih divizij, ki so bile razsejane vzdolž vse jugoslovanske obale. V trenutku pa, ko je Rim kapituliral, so obalne pokrajine, južna Bosna, Hercegovina in Črna gora postale za Nemčijo neposredna nevarnost, kajti Nemci niso mogli več računati na tistih 18 laških divizij, ki so se polagoma razpršile. Vse to veliko ozemlje je na ta način ostalo nezasedeno in odredi jugoslovanskih borcev, ki jih je Berlin še pred kratkim ocenjeval kot ne preveč nevarne gerilce, so začeli povzročati nemškemu vrhovnemu poveljstvu hude preglavice.

Jugoslovanske vojne sile, ki so operirale po severozahodnih predelih Bosne, posebno okrog Rihača, v goratih in težko prehodnih krajih, so se spustile na jadransko obalo in naglo zasedle Sušak in druga pristanišča na severni jugoslovanski obali. Odredi srednje in južne Bosne so zasedli Split, Dubrovnik, Boko Kotorsko in črnogorska pristanišča Budvo in Ulcinj. Ob času Badoglieve predaje so Lahi kajpada posredno zelo pomagali upornikom s tem, da so jim prepuščali vse vrste orožja, obilne zaloge streliva in živeža, ko so se razbežali na vse štiri strani sveta. Na ta način so se edinice jugoslovanske vojske, ki so jih še včeraj imenovali kot navadne gerilske tolpe, na mah spremenile v moderno opremljeno vojsko, ki vodi borbo po vseh pravih moderne strategije. S tem so sovražnika primorale, da je poslal proti njim močne vojaške oddelke. Da je bil maršal Rommel postavljen za poveljnika nemškega obrambnega pasu na vsej vzhodni obali Jadrana, zgovorno dokazuje, kako velik razmah je zavzela vojna na tem področju.

Ko se je Italija predala in je s prihodom zaveznikov v Bari vplula v Jadransko morje zavezniška mornarica, so Nemci poskušali zamašiti nastale

vrzeli, ki so z begom italijanske vojske nastale v osnem obrambnem zidu v Dalmaciji, Črni gori in Albaniji, na ta način, da so poslali z veliko naglico v te kraje vse razpoložljive divizije iz Hrvaške, Bosne in celo iz Srbije. Podrepniške Bolgare so Nemci prisilili, da so premestili nekaj svojih divizij iz Južne Srbije v Črno goro in Albanijo. Toda čim so prve prusijaške in bolgarske čete zapustile Srbijo, so borbe in sabotaže na teh ozemljih zavzele tak razmah, da so morali Nemci te čete zopet odpoklicati nazaj v Srbijo. Zato so Nemci na berlinskem radiu povedali, da niti en sam nemški in bolgarski vojak nista zapustila Srbije. Ravno to so povedali tudi Bolgari na sofijskem radiu. S tem so hoteli ostrašiti srbsko prebivalstvo, ki se je pripravljalo na splošno ustajo.

Položaj Nemcev je postal kritičen. V vsej Jugoslaviji so imeli 8 divizij, od katerih je bilo pet na ozemlju Srbije. Tu so imeli tudi Bolgari sedem svojih divizij. Zato je jasno, da niso mogli intervenirati s potrebno naglico v Dalmaciji. V divjem strahu, da se jim utegne usidrati ob jugoslovanski obali zavezniška mornarica, so pošiljali nad Dalmacijo bombnike, ki so obmetavali naša pristanišča z ognjem in jeklom. Poslali so v Dalmacijo tudi nekaj oklopnih edinic, posebno v smeri proti Dubrovniku in ostalim južnim lukam, ki so najbližje tistemu delu italijanske obale, ki jo postopoma zasedajo zavezniki. V naglici so poslali na obalo tudi nekaj svoje vojske iz Grčije. To zelo neprevidno krpanje dela nemškega južnega bojišča, ki so ga morali napraviti z vso naglico in brez pripravljenih načrtov, so Nemci drago plačali. **Prvič, odkar je Jugoslavija v vojni, so nemške oklopne edinice pretrpele težke izgube in bile potolčene v severni Dalmaciji in okrog Splita.** Prav nič boljše se Nemcem ni godilo v Julijski Krajini in na ozemlje takozvane Ljubljanske pokrajine. **Zelo zanesljivi viri poročajo, da so Nemci v Sloveniji izgubili nad 100 srednjih in lahkih tankov in ravno toliko oklopnih avtomobilov.**

Medtem, ko so trajale te operacije, so Nemci naglo premestili nekaj svojih divizij iz Italije, iz Avstrije in Bolgarije ter poskušali z njimi zasesti vsa tista ozemlja, ki so jih Lahi zapustili. Nemške težave so se še povečale, ko je del laške zasedbene vojske odklonil, da položi orožje in se celo obrnil proti Nemcem. Kako nezadostno je bilo število nemške vojske, potrjuje tudi to, da so Nemci izvlekli iz naftalina ruskega belogardijskega generala Vlasova, ki se danes s svojo izdajniško vojsko bori v Dalmaciji in Srbiji proti tistemu narodu, ki je 25 let krmil lačne belogardijske izdajalce.

Iz vsega tega sledi, da igra Jugoslavija v tej vojni silno važno vlogo. Njene glavne železniške žile so še vedno življenjskega pomena za Nemce, ki imajo svojo vojsko prikovano na Srbijo in je ne morejo uporabiti drugod. Istočasno pa morajo varovati 900 kilometrov jugoslovanske obale in na tisoče dalmatinskih otokov, za kar bi rabili sto in sto tisoče vojakov. Ta tako pomembna vloga Jugoslavije pri teh dogodkih bi pri pravilnem upravljanju z usodo našega naroda, mogla dvigniti naš ugled v svetu do nepreglednih višin. Tako pa...

(Nadaljevanje na osmi strani)

Poveljnik osme britanske armade, general Montgomery opazuje s krova invazijskega čolna razvoj operacij ob italijanski obali. General Montgomery je, kakor znano, eden izmed zelo redkih višjih poveljnikov, ki je stalno na čelu svojih junških vojakov. Klasična je njegova elika, kako z Jeepom drvi po puščavi, vedno tam, kjer je njegova prisotnost najbolj potrebna.

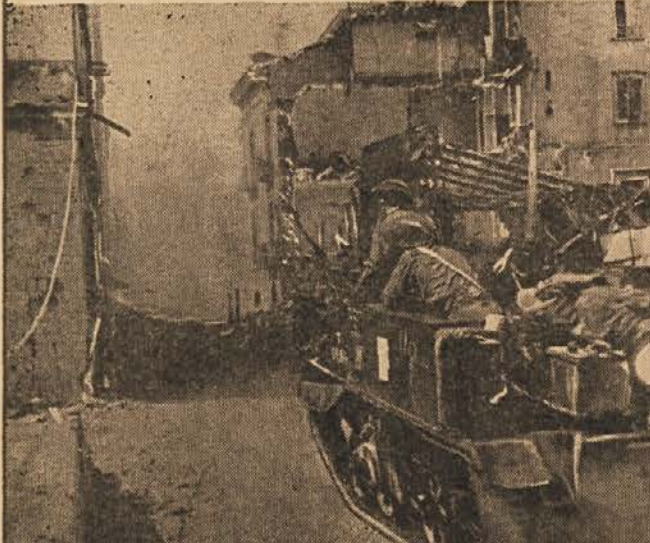
Na cesti proti Battipagli. Posnetek nazorno kaže strašne sledove iz za-puščine italijansko-rušijskega bratstva. Brazzopojna predaja je bila stranovito draga za Lano-Ljubinkanje z Nemci pa je bilo še dražje. - Britanaka motociklistična patrila prejema uvodila kar na ruševinah ita-li-janskih vasi. Sodelovanje britanskih vojakov z Amerikanci je popolno.

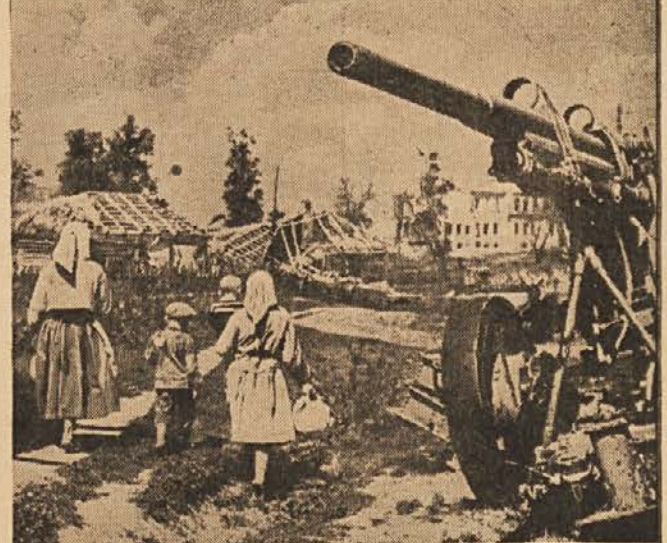
Iskrcavanje britanskih čet na italijanski celini. Izredno težak podvig zaveznikov za vdor v Italijo je bil pripravljen bo načrtih, katerih iz-vršitev je zahtevala največjo natančnost. Vaski minutni je bilo določeno predpisano delo, ki ga je invazijska armada izvršila s vso preciznostjo. Sovražnik je bil presenečen in zato so tudi uspehi bili tako veliki.

V smeri občestnih nasadov se zbiraajo britanske oklopne edinice pripravljene za nadaljne zmagovite podvige. Kljub nemškim podmornicam in kljub bahavosti nemškega letalstva, so junaki britanski mornarji - skoro brez go-membnejših izgub - prepeljali v Italijo na sto in sto najmodernejših oklo-pnih vozil, s katerimi sedaj podijo korakoma Nemce proti večnemu meatu.

Ameriška pete armade je Nemce popolnoma presenetila pri Salerno. Ko so Rusijaki prišli malo k sebi, so v prvih dneh zares nekoliko potisnili A-merikance nazaj. General Clark, poveljnik Amerikancev je zaprosil za pomoč svojega tovariša, generala Montgomery-a, ki je temeljito zapri usta nemš-ki propagandi s kričavostjo. Čed, da bodo Amerikance pogнали v morje

Vahodno bojišče. Zmagovite ruske armade neprestano drviyo proti Krimskemu polotoku in se vsipajo čez Dnjepr, da v njegovem kolenu uničijo ali zaj-emejo nekaj sto tisoč nemških vojakov. Kljub največjim naporom ne morejo Nemci zadržati ruskega valjarja in zato je edino maščevanje, ki jim še preostaja, požigvanje ruskih vasi in pobijanje nedolžnega prebivalstva.

(Nadaljevanje iz 6.strani)

V tej veliki zagati se je Hitler obrnil na generala Nedića, čeprav je dobro vedel, da ta človek ne predstavlja niti kopice srbskega naroda. Cilj teh pogajanj je bil dati Srbiji neko navidezno neodvisnost ali bolje rečeno statut podrepanika. To se pravi z drugimi besedami, da bi se nemške, bolgarske in madjarske okupacijske čete umaknile iz Srbije pod pogojem, da Nedić jamči za svoboden prevoz nemške robe po srbskem ozemlju. S to špekulacijo je Hitler mislil izveliči iz notranjosti Jugoslavije potrebno število nemških divizij in jih uporabiti na jadranski obali. Seveda ni mogel Nedić obljubiti Hitlerju, da bo mogel tudi izpolniti njegove zahteve, kajti vedel je, da je večina goratih predelov Srbije že več ko dve leti in pol v rokah upornikov. Isto velja za Črno goro in Bosno in Hercegovino. Nemci so se strahovito razjezili, ker jim je sedaj še celo Nedić pokvaril račune, pa so se z vso zločinsko hudobijo pokvarjenca zopet zaleteli v nedolžni srbski narod. Pozaprli so 40.000 talcev s pretnjo, da jih bodo takoj postrelili kakor hitro bi izbruhnila splošna vstaja. Tudi Bolgari so se lotili teh receptov in kakor so poročali sofijski listi so

uporniki v Južni Srbiji zasedli že kakih 30 mest in vasi v okolici Skoplja in Bitolja.

Povezanost operacij jugoslovanskih vojnih sil z ofenzivnimi načrti zaveznikov vzdržuje večje število višjih zavezniških častnikov, ki so v štabih raznih jugoslovanskih edinic ter so v stalni zvezi z zavezniškim vrhovnim poveljstvom.

Vrhovni poveljnik nemških in podrepniških armad na Balkanu, feldmaršal von Weichs, ki je bil pred kratkim premeščen na Balkan z ruskega bojišča, je ustanovil svoj glavni stan v okolici Beograda, Tu gradijo Nemci posebna moderna zaklonišča za nemško poveljništvo, ki je s tem dovolj jasno priznalo, da se ne čuti na varnem v sredi Beograda. V Jugoslavijo je prišlo v zadnjem času veliko nemškega vojaštva in med njimi tudi deset generalov.

Vse to kaže, da se na Balkanu nekaj pripravlja. Ni izključeno, da bo že v bližnji prihodnosti Jadransko morje pozorišče krvavih dogodkov. Gotovo je, da je vzhodna jadranska obala najbolj občutljiva točka na okopih evropske trdnjave in po vseh pravih moderne taktike napada zavojevalec tam, kjer lahko računa na najvišji odstotek verjetnosti uspeha.

ANGLEŠKE MINISKE BOMBE

Zavezniška letalska ofenziva proti Nemčiji traja nepretrgoma. Pred kratkim smo že povedali koliko nemških mest je že porušenih in koliko težje poškodovanih. Nemška propaganda je dolgo časa poskušala prikriti nemškemu prebivalstvu učinke letalskih napadov. Kmalu pa je gospod Goebbels spredvidel, da je uradni molk zelo nevarno orožje, ker ljudje, ki so bili sami deležni letalskih napadov, ne povedo samo čiste resnice, pač pa radi tudi pretiravajo. Zato se je nemški propagandni minister odločil, da nemški javnosti pove - tisti namreč, ki je oddaljena od napadenih središč - kaj se pravzaprav nad nemškimi mesti dogaja.

Goebbels pa ni samo zmerjal Angležev in Amerikancev z barbari in hudodelci, pač pa je tudi povedal, kakšni so vzroki ogromnega razdejanja nemških mest, da bi na ta način opravičil svoječasna zagotovila maršala Goeringa, da niti ena sama zavezniška bomba ne bo padla na ozemlje nemškega rajha. Povedal je zlasti to, da nemško letalstvo trenutno ne more vračati Angležem in se maščevati, ker nima za to letal na razpolago. S temi izjavami pa se seveda Nemci niso mogli zadovoljiti, kajti upravičeno so se spraševali, kaj dela nemška letalska obramba. Tudi to je pojasnil gospod Goebbels - seveda na svoj način. Povedal je namreč, da je letalska obramba razsejana po vsej Evropi in mora zato braniti tudi izvennemške cilje. "To je častna naloga nacional-socialistične Nemčije", je povedal Goebbels na berlinskem radiju pred nekaj meseci.

Ali vse te besede nemškega naroda niso prepričale, zato se je Goebbels odločil, da v nemškem listu "Der Adler" napiše nekaj vzrokov, zaradi katerih so bila nemška mesta tako strahotno razdejana. Glavno krivdo pripisuje angleškim minkim bom-

bam. Med drugim pravi o njih tudi tole:

"Nasprotno z oklepni in razstrelilnimi ali eksplozivnimi bombami, ki jih Britanci izdelujejo v raznih kalibrnih in ki povzročajo škodo s svojimi razstrelki, imajo minske bombe (ki jih nekateri napačno imenujejo zračne mine), spričo svoje velike vsebine razstrelilnih snovi, le prav tanke stene. V tem primeru torej ne delajo škode z drobcu, ampak s tlakovnimi ali od pritiska izvirajočimi valovi, ki nastajajo ob detonaciji.

Če pomislimo, da se sunek, ki povzroči detonacijo, udarno razkrajja z naglico 8000 metrov na sekundo in da imajo eksplozivni plini v trenutku najvišje temperature 2000 stopinj toplote in če vemo, da imajo ti plini 15000krat večjo prostornino kot samo razstrelivo, potem nam ne bo težko oceniti pogubonosni učinek eksplozije. Natančnih števil nimamo. Učinek razstrelilnih snovi je različen in do danes še nimamo merilnih naprav, s katerimi bi lahko pojasnili ta silni pritisk.

Vemo samo, da je ena sama bomba, ki je bila težka 2000 kg popolnoma razdejala široko ulico na 500 metrov daljave. V nekaterih primerih pa je bilo razdejanje še večje.

Sodobne stavbe nemških mest so vse po vrsti premalo odporne proti učinkom angleških minkih bomb, zato so tudi razdejanja, ki jih povzročajo tako velika. Verjetno je, da so ti učinki na italijansko prebivalstvo v južni Italiji, ki je po svoji naravi razburljivo in tudi boječe, vplivali, da je prišlo do sramotne kapitulacije."

V svojem nadaljnjem izvajanju zatrjuje Goebbels, da tudi ti teroristični podvigi zavezniškega letalstva ne bodo oslabili morale nemškega naroda. Vederemo!

POHOD NA SICILIJO IN JUŽNO ITALIJO

General Montgomery

Prejšnjo nedeljo je nepričakovano došel v Kairo general Montgomery in se je pri tej priliki tudi udeležil cerkvene svečanosti v katedrali Vseh svetnikov. Po končani službi božji je el alameinski junak izrazil željo, da bi prisotnim rad povedal nekaj besed o svojem zmagovitem pohodu na Sicilijo in južno Italijo. Poslušalci so bili med izvajanje generala Montgomeryja tako navdušeni, da so ga stalno prekinjali z gromovitim ploskanjem. Med drugim je general Montgomery povedal tudi tole:

Pohod na Sicilijo je bolj ko kdaj koli potrdil veliko vrednost osme armade in neverjetno odločnost njenih vojakov. Ko bodo pisali zgodovino sedanje vojne - in jaz sam mislim o tej stvari napisati knjigo - bo pohod na Sicilijo in južno Italijo za dolgo dobo časa služil kot primer modernega taktičnega vojskovanja. Načrti za tako vrsto taktike so bili skrbno pripravljani in so pred vsem upoštevali izredno odpornost sovražnika, kakor tudi popolno uničevanje prometnih zvez, ki jih pušča za seboj umikajoči nasprotnik. Takega razdejanja moderna vojna veda do sedaj ni poznala.

Sovražne posadke na samem otoku so štele okrog pol milijona mož, od tega smo ujeli 140.000 mož.

Veliko preglavico nam je povzročala vročina in tudi malarija. V osmi armadi je bilo več bolnih na malariji, kakor pa ranjenih. Boj proti malariji pa je bil na tem ozemlju prav posebno otežkočen. Razumeli boste lahko, da v takem ognju kakršen je bil pri Cataniji vojak pač ne more misliti na mrežo proti komarjem.

POHOD NA JUŽNO ITALIJO

Ko je bila enkrat Sicilija popolnoma v naših rokah, smo pričeli pripravljati načrte za udar na Južno Italijo. Naša naloga je bila mnogo lažja, kakor pa pri izkrcevanju na Sicilijo, kajti v Italijo smo mogli iz siciljskih obal. Italijansko celinsko obalo smo obdelovali s peklenskim topniškim ognjem, predno smo enega samega moža prepeljali na italijanska tla. Izkrcevanje pri Reggio-u je bilo razmeroma lahko, zato pa je bilo ozemlje, ki smo ga zavzemali, terensko neprikladno, prometne zveze pa od Nemcev popolnoma porušene. To je vsekakor zmanjšalo hitrost našega prodiranja.

Ko smo prišli okrog 150 kilometrov v globino, se mi je zdelo potrebno, da ljudje nekoliko počivajo.

V tem času se je izkrcala peta ameriška armada pod poveljstvom generala Clarka južno od Neapla v Salernskem zalivu, kakor vam je vsem znano. Naletela je na zelo resen odpor sovražnika. V resnici bi jo Nemci lahko v nekaj dneh pognali v morje, ali pa bi se lahko solidno utrdila na zavzetem mostišču. Razumljivo je, da sem se takoj odzval potrebnemu klicu na pomoč. Ločilo naju je 300 kilometrov težko prestopnega ozemlja. Vso razdaljo smo prevalili v treh dneh in z vsem priznanjem moram pohvaliti sijajen podvig mojih vojakov. Naš prihod in pa pomoč, ki jo je dobila peta armada po morju, vse to je nemški napad hitro spremenilo v obupno obrambo.

Ko smo enkrat to nalogo izpolnili, smo vprli oči proti važnemu železniškemu križišču Foggia s celo vrsto dobrih letališč. Po hudih in težkih bojih smo osvobodili tudi to strateško važno postojanko. Spoznal sem tedaj, da če pretržemo glavno cesto Termoli-Vinchiatturo, bomo s tem Nemcem lepo zaigrali.

To smo zares tudi dosegli, kakor ste gotovo čitali pred nekaj dnevi v časopisju.

GENERAL MONTGOMERY POD - LAŠKIM POVELJSTVOM? . . .

Zmagoviti general je nadaljeval:

Ta vojna je zares čudna. Nekega dne se borimo proti Lahom; naslednjega dne pa so isti Lah naši sobojevniki. Poleg tega pa sem še izvedel, da so laške čete pod mojim poveljstvom. Italijanski general mi je poslal sporočilo, v katerem mi je javil, da je on starejši po rangju. **Zato mi je predlagal, da se podredim njegovemu poveljevanju.** Takoj sem z letalom odrčel k njemu in zahteval, da ž njim osebno govorim. Odgovorili so mi, da ima general navado obedovati opoldne in da po kosilu spi dve uri. Zahteval sem, da takoj vstane. Pojasnil sem mu situacijo in mu z vso odločnostjo zapovedal, da me ima ubogati in storiti to, kar zapovedujem. Priznati moram, da me je razumel. Od tedaj dalje sodeluje z menoj z najboljšo voljo.

Lahi držijo v glavnem ozadje bojišča. Na ta način smo prihranili veliko število naših vojakov. Lahe smo zaposlili s protiletalsko obrambo, z obrambo pristanišč itd. Orožje je vse laškega izvora.

Njih glavno delo pa je popravljanje železnic in cest. To jim gre odlično izpod rok. Pri umikanju zapuščajo Nemci za seboj popolna razdejanja. Niti

eni sami cesti in niti enemu mostičku niso prizanesli. Gotova ozemlja v Južni Italiji so popolnoma razirana. Pristanišča v Neaplu, Messini in Reggio bodo morali po vojni v celoti porušiti in nanovo zgraditi. Neapelsko pristanišče je najbolj razdejano od vseh, kar smo jih zavzeli od El Alameina dalje. Italijansko prebivalstvo dobesedno gladuje, posebno v Severni Italiji, ki je pod nemško zasedbo. Posamezniki, ki se vtihotaplajo po suhem ali po morju iz okupiranih delov, pripovedujejo, da ni mogoče nikjer najti kakršnih koli živil. Vsi so razcapani, ker ni dobiti niti za šivanje.

Kljub temu, da so bili Lahi dolgo časa naši sovražniki, si ne morem kaj, da ne bi sočustvoval z njihovo strašno mizerijo.

OSMA ARMADA

Nobena armada v zgodovini še ni prevladala take poti in takih daljav, kakor je to napravila osma armada. V teku teh pohodov so se vojaki osme armade pokazali - tako v puščavi, kakor po gorovju - da

PROTILETALSKO TOPNIŠTVO

V prejšnjih vojnah so topničarji pripadali zelo strogo posebni vrsti orožja in so se kajpada s tem tudi zelo ponašali. Današnja vojna, posebno pa njen drugi del ne izkazuje topničarjem stare zaslužene časti, pač pa je topništvo več ali manj sestavni del pehote. Tega načela so se najprej oprijeli Rusi, za njimi Angleži in Nemci. Topovi so postali vsakdanje orožje pehote. Že v prvi svetovni vojni so pehotni bataljoni razpolagali s takozvanimi pehotnimi topovi. To so bili mali topiči, ki so jih uporabljali v strelskih jarkih v tisti dobi, ko sta si bila sovražnika na komaj sto metrov drug od drugega. Današnji pehotni bataljon brez protioklopnih topov bi na kolčikaj ravnem ozemlju izginil pod gosenicami sovražnih oklopnih vozil. Zato ima bataljon v svojem sestavu določeno število protioklopnih topov manjšega in srednjega kalibra.

Pa tudi težje topništvo se v današnji vojni prav pogostokrat meša med pehotne edinice. Sama konstrukcija današnjih topov dovoljuje, da se vojak v razmeroma kratkem času priuči vseh spretnosti z upravljanjem topov. Umetnost streljanja je v mnogem poenostavljena in vsak dober pehotni častnik lahko uspešno vodi ogenj poverjene mu baterije.

Vse to velja v prvi vrsti za navadno topništvo. Težje je s protiletalskim topništvom, ki ima svoje cilje v zraku. Ta posel je težak zlasti zato, ker letala ne nudijo mirnega cilja, pač pa se premikajo z izredno naglico v vse smeri. Za merjenje na take cilje je potrebno izračunati vse polno elementov, da dosežemo točko, kamor je zadetek namenjen.

Topničar protiletalskega topa mora najprej z največjo hitrico ugotoviti smer poleta. Pri tem ga podpirajo podnevi aparati za prisluškovanje, ponoči pa žarometi. Natančno izdeiani prisluškovalni aparati ujamejo zvočne valove letalskih motorjev in usmerijo žaromete proti njim. S tem si posadke žarometov prihranijo zamudno iskanje po nebu, obenem pa se žaromet ne izpostavlja nevarnosti, da bi ga letalo zapazilo in se mu izmaknilo.

Res je, da potrebuje zvok nekaj časa, preden napravi pot od letala do prislušnega aparata. S primernimi gibanji same naprave pa tudi to nevšečnost

so najboljši bojovníki v tej vojni. Zares sem ponosen na njih. Njihova čudovita morala se je krepila zlasti z ohrabrujočimi vestmi, ki so stalno prihajale iz njihove domovine. Dobro vem, kako slabe vesti vplivajo na dobro voljo bojovníkov.

O VOJNI V SPLOŠNEM

Verujem, da bo sedanja vojna že prav kmalu stopila v svoje zadnje poglavje. Pazite, ne mislim, da bo tudi skoraj končala. Zelo trdo se bomo še borili. Čutim pa, da če bomo zaigrali na vse karte in s polnimi naslovi, ne more biti nobenega razloga, da bi se vojna tudi hitro ne končala. Nemci so danes v obupnem položaju. Vemo dobro, da jim hrane ne primanjkuje. Ali strahovita bombardiranja njihovih mest in slabe vesti, ki jim prihajajo iz vzhodnega bojišča, znatno rušijo nemško notranjo fronto.

Pred letom dni v resnici nismo mogli vedeti, kdaj bo vojna končala. Danes lahko točno vemo, kakšen bo konec Nemčije.

premagajo. Prav posebno zanimivi so najnovejši aparati britanskega izuma, ki neprenehoma nadzirajo ozračje v prostoru kakih 50 kilometrov. Pri vsem tem avtomatično povedo, kje je letalo, v kakšni smeri plove, s kakšno hitrostjo in v kakšni višini. Z zemlje osvetlijo letalo z žarometi z raznih strani in vsota v svetlobnem stožcu pove, kako velja naravnati protiletalski top, da ne bo strel oddan v prazno. Baterija torej vidi s svojimi merilnimi in usmerjevalnimi napravami letalo popolnoma natančno. Čeprav je hitrost, s katero zapusti izstrellek topovsko cev, zelo velika, je vendar potrebno nekaj časa, preden prispe zadetek na cilj. To se zgodi približno v 25 sekundah. V tem času pa je letalo zopet napravilo nekaj svoje poti in mora merilec tudi to upoštevati. Računi pri takšnem merjenju morajo biti zelo natančni, kajti že par sto metrov daljave igra veliko vlogo.

Naprave za merjenje daljav so pri protiletalskem topništvu izredno važne. Potrebno je stalno kontrolirati vse morebitne spremembe smeri letala in višino, v kateri leti v času ognja. Vedeti je treba, da zlasti lažja letala stalno lahko spreminjajo smer poleta, tudi v času, ko so izstrelki proti njim že na poti. Teh namer pilota seveda nihče izračunati ne more. Zelo skrbno mora protiletalsko topništvo računati z vetrom, s težo zraka in temperaturo smodnika.

Iz vseh teh težav protiletalskega topništva nam bo jasno, da so uspehi kljub vsemu razmeroma majhni. Ali nekaj drugega je, kar protiletalskemu topništvu daje tako visoko vrednost. To je takozvano baražno streljanje. Protiletalsko topništvo, posebno tam, kjer ni pomanjkanja municije, ne strelja na cilj, pač pa ustvarja ognjeno steno in na ta način z uspehom lahko prepreči vsak dostop sovražnim letalom.

Take ognjene baražne stene so na poletje 1.1940 poleg junaških in požrtvovalnih britanskih lovcev. rešile Veliko Britanijo pred popolnim razdejanjem s strani nemške Luftwaffe. Taki baražni zidovi pa so v spoštljivi razdalji držali tudi drugod Nemce in Lahe.

DETEKTIV PETER FIRBEC

OSMI POLOM

Peter Firbec je naslednjega dne ugotovil, da je vsa tajinstvena trojica izginila, tako lepa blondinka kakor tudi Riko Roland in njegova spremljevalka. Od Jakoba, ki je edini še ostal v hotelu, ni mogla policija izvedeti ničesar, zato so ga po nekaj urah izpustili.

Na policiji, kjer je Peter vso zadevo do podrobnosti pojasnil, je zvedel dve novici, ki sta se mu zdeli dovolj važni, da jima posveti nekaj ur pažnje.

Prvič so mu povedali, da so našli neko žensko sinoči po odhodu italijanskega brzovlaka nezavestno na postaji in da so jo še v noči prepeljali v bolnišnico. V mrzličnem spanju je govorila vse mogoče stvari in bolniška sestra je izpovedala, da je pri tem slišala tudi ime Peter Firbec, ki da ga je neznanka večkrat izgovorila.

Po popisu neznanke, je Peter takoj naslutil, da bi to mogla biti Giannina, zato se je takoj odločil in naravnost odpeljal v bolnišnico.

Medtem je skoraj pozabil na drugo novico, ki jo je zvedel na policiji in ki je pripovedovala o skrivnostnem vlovu v milanski kriminalni muzej. Stvar se mu je na prvi pogled zdela izredno zanimiva.

V bolnišnici je Peter Firbec takoj spoznal Giannino Minosi. Prav nič se ga ni ustrašila, ko ga je zagledala. Izgledalo je, da se je njegovega obiska celo razveselila.

Peter je želel, da razgovarja z Giannino na štiri oči. Prišel je takole:

"O preteklosti ne bova govorila. Čutim, da potrebujete moje pomoči. Pripravljen sem pomagati vam, v kolikor mi seveda zaupate."

"Ali res kaj takega lahko od vas pričakujem," je vprašala Giannina — in Petru se je zdelo, da se je zalesketala solza v njenih črnih očeh.

"V vsakem pogledu lahko računate za mojo pomočjo. Dobro vem, kaj se je sinoči pripetilo v kazino."

"Ali veste, da je Riko..."

"— Sinoči brez sledu izginil. Tudi filmska diva Lira Lara jo je pobrisala."

"Ne govorite mi prosim o njej. Razžaljena sem, da se je Riko tako daleč spozabil..."

"Ne pozabite: Lira Lara je filmska zvezda in — blondinka! Gotovo dobro veste, da nas moške kontrasti privlačijo."

Sloka Italijanka si je naenkrat zakrila obraz z rokama in pričela ihteti.

"Ah! Tega bi nikoli ne verjela. Tako rad me je imel. Prišel mi je..."

Nenadoma je utihnila, kakor da bi se spomnila, da stoji pred njo mož, kateremu je že tako in tako vse preveč povedala, kar bi moralo biti njena največja tajnost. Vsa pomirjena je dejala:

"Oh, kaj mi hočete prav zares pomagati? Pa veste tudi, kaj se to pravi?"

"Zame to pomeni, da bom z vašo pomočjo ujel nevarnega zločinca in da se bom obenem lahko maščeval za celo vrsto neprijetnosti, ki mi jih je povzročil."

"Zame pa to pomeni," mu je hitro vpadla v besedo Giannina, "da se bom maščevala za prevaro, ki mi jo je priza-dejal — z neko dolgočasno filmsko gosjo."

Peter je Giannini pripovedoval o vlovu v milanski kriminalni muzej, pri čemer so neznanci ukradli čudovito vlomilsko orodje, ki so ga tamkaj čuvali kot spomin na naj-zanimivejši kriminalni slučaj v Italiji.

"Mislite," je vprašal Giannino, "da ima Riko Roland pri tem svoje prste vmes? In ali tudi veste, kaj to pomeni?"

"Gotovo," je hitro dejala Giannina. "Ponovno mi je pripovedoval, da se pripravljata na svoj naslednji podvig, bodisi v Berlinu, Parizu ali v kakem drugem mestu in da si misli v ta namen izposoditi take vrste orodje. Kriminalni muzeji imajo to prednost, da se v njih vsak trenotek lahko previdiš z vsem potrebnim. Tako orodje vlomilec lahko mirno pušča na mestu zločina, brez bojzani, da bo z njim zapustil kako izdajalsko sled. Poleg tega tako orodje takoj zopet shranijo v kriminalni muzej, dokler ga neko zopet ne rabi."

Petru je bilo tolačenje Giannine v vsakem oziru razumljivo in tudi logično. To so bile pristne misli pristnega Rika Rolanda.

"Potemtakem lahko že v najkrajšem času pričakujemo nov podvig Rika Rolanda," je dejal Peter in nemirno hodil po sobi sem in tja.

"Če se to že ni zgodilo," je odgovorila Giannina. "Riko je tako hiter in energičen v svojih odločitvah, da gotovo ne bo zamudil niti ene same noči."

"Potem pač morava z naslednjim vlakom v Milan."

Peter in Giannina sta bila naslednjega jutra v Milanu. Peter je najprej odšel na policijsko upravo. Ko je tja prišel se mu je zdelo, kakor da bi zašel v razmetano mravljišče.

Policijski uradniki in agentje so se drenjali po hodnikih, da se je komaj prerinil naprej.

Peter je želel govoriti s policijskim ravnateljem, pa ga je njegov uradnik sprejel z veliko malodušnostjo:

"Ravnatelj sedaj nima časa. Današnji slučaj mu je odzvel vsako minuto..."

"Današnji slučaj? Kaj pa se je zgodilo..."

Uradnik je skomignil z rameni in ostal skrivnosten. Peter Firbec se je legitimiral in mu povedal, da prihaja ravno zaradi te stvari.

"O — potem — gospod Peter Firbec — se razume..."

V ravnateljevi predsohi se je drenjala množica moških vseh starosti in vseh položajev.

Ravnatelj je sedel s cigaro v ustih za pisalno mizo in nervozno listal med kupi papirja. Ne da bi obrnil pogleda od svojih papirjev, je spregovoril: "Želite, gospod..."

Peter je povedal svoje ime in z zadoščanjem ugotovil, da njegovo ime tudi na milanski policiji precej pomeni. Zato je takoj prešel k stvari:

"Svojevrstni vlov v kriminalni muzej me je pripravil do tega, da vas takoj obiščem..."

"Da — saj je res — to je bilo včeraj — od tedaj pa... Oprostite mi, ali vlov v pretekli noči..."

"Ali sem preveč radoveden, če mi poveste, kaj se je zgodilo v pretekli noči?"

"Vlov v eno izmed naših največjih zlatarnic. Vlomilci so odnesli za 800.000 lir dragocenosti in 26.000 lir v gotovini", je dejal ravnatelj — nato pa je dodal: "Za njimi ni najmanjšega sledu."

"Ali se vam ne zdi, gospod ravnatelj, da bi mogla biti neka zveza med včerajšnjim in današnjim vlomom?"

Ravnatelj je začudeno pogledal obiskovalca. Peter pa je nadaljeval:

"Imam namreč dovolj vzrokov, da resno sumim da bi mogel biti po sredi obeh vlovov neki Riko Roland. Današnji vlov nosi vse Rolandove značilnosti — včerajšnji pa je bil samo predigra. O tem sem skoraj prepričan."

Ravnatelj se je šele sedaj spomnil, da njegov obiskovalec še vedno stoji. Ponudil je Petru stolico in cigaro ter mu med prižiganjem dejal:

"Tako se bova lažje pomenila. — V ostalem se mi zdi, da je ta Riko Roland vaša specialiteta, kaj ne?"

"Da — žalibog", je dejal Peter. "Čisto slučajno sem zašel v to afero in se moram nekako izkibacati iz nje, da ne bom osmešen tudi v bodoče."

Ravnateljju je zašel tipično laški škodoželjni nasmeh na ustne, mislil je pri tem na film "MRTVO MORJE, D.D." in na vse ostalo, kar je bilo z njim v zvezi.

"Povejte mi," je pretrgal molk Peter, "ali res niste našli v zlatarnici vlomilskega orodja iz kriminalnega muzeja?"

"Ničesar nismo našli, prav ničesar. Niti sledu po kaki sledi."

"To je najnevarnejša sled Rika Rolanda. Ali ste že obiskali mesto zločina?"

"Ne. Ravno sem hotel... Avto že čaka. Če vas smem povabiti..."

Peter je bil s povabilom seveda zelo zadovoljen.

Ali ničesar niso našli. Tako, kakor je dejal ravnatelj: Niti sledu po kaki sledi.

"Ali imate mogoče kakega uradnika, ki točno pozna ukradeno orodje?" je vprašal Peter.

"Gotovo. Faretti. Takoj ga pokličem."

Faretti je bil takoj na mestu in z njegovo pomočjo je Peter takoj uganil, da so mere uporabljenih svetrov iste, kakor svetrov, ki so bili ukradeni v kriminalnem muzeju.

Ravno tako je ugotovil, da je širina uporabljenih dlet ista...

Peter je natančno pregledal okolico navrtane blagajne in čez nekaj časa pobral iz tal majhen kovinasti olupek, ki si ga je natančno ogledal.

"Košček ponikljevine, ki se je gotovo odtrgal od enega izmed instrumentov..."

Faretti se je sklonil bliže in razburjeno vzkliknil:

"Sedaj pa je vse jasno. Nešetokrat sem opazoval ta košček ponikljevine. Le pogledite natančno prelomljeno mesto, ki je podobno veliki črki "M". Ali vidite?"

Peter je s povečevalnim steklom v roki skrbno in pazljivo pregledoval kovinasti listek.

"Ali vidite," je vprašal Faretti. "Prelomljeno mesto v obliki črke "M" je staro? Ali je tako?"

"Da. To je zelo dobro vidno."

"Potem je vsak dvom izključen. Potem so zločinci uporabljali naše orodje", je vzkliknil Faretti, ki je bil ves rdeč v obraz.

"In potem," je hitro dodal Peter, "stavim, da je Riko Roland vlomilec."

Peter in Giannina sta se imela najti za kosilo v hotelu. Slučaj pa ga je nanesel zopet na neko sled in tako je na Giannino popolnoma pozabil.

Kot ljubitelj detektivskih zadev je kaj rad pohajal po postajah in njihovi okolici. Bil je prepričan, da se na teh prometnih križiščih lahko vidi največ ljudi, posebno pa takih, ki iz kakršnega koli razloga radi menjajo kraj svoje-ga bivališča.

Naj si bo tako ali tako, kar neankrat je zapazil na postaji filmsko divo Lira Laro. Ker ga ni poznala, mu ni bilo prav nič težko slediti ji tesno za petami. Bil je za njo, ko je kupila vozni listek prvega razreda za Monte Carlo. Pet minut za tem je že sedel nasproti njej v luksuznem kupeju brzovlaka za Monte Carlo.

Trudil se je, da bi kakor vsak pustolovec z različnimi pozornostmi vzbudil pri filmski divi zanimanje zanj.

"Oprostite, prav posebno sem vesel, da imam končno pred seboj znamenito filmsko divo, ki sem jo toliko krat občudoval v kinematografih."

"Kako pa vi veste, kdo sem?" ga je koketno vprašala.

"Kdo bi tega ne vedel? Lira Lara je znana po vsem svetu."

Lepa blondinka se je z vso udobnostjo naslonila na naslonjač, zaprla oči in očitno uživala slavo, ki ji jo je na tak kavalirski način sporočil lep mož.

"Ali še vedno obiskujete igralnice, če smem vprašati?" je dejal Peter z vljudnostjo dobrega družabnika, ki se zanima za vse, kar zadevuje druge.

"Od kod pa to veste...?"

"Nekaj takega pač ni mogoče prikriti. Pomislite: Če Lira Lara igra - z veliko sreče - ali pa s tako spretnostjo..." je hitro dodal Peter. "Potem govori ves svet."

Naslednji odmor je Peter uporabil za resno razmišljanje:

Pustolovščina Rika Rolanda z Liro Laro gotovo še ni pri kraju. Zato mora biti tudi mož v njeni bližini. Čemu pa je bil potreben kratek izlet v Milan, če je parček že zopet namenjen v Monte Carlo? Če sta bila oba vloma cilj tega izleta, potem je Petru popolnoma nerazumljivo, zakaj Riko Roland še nadalje vlači s seboj vlomilsko orodje, ki ga lahko vsako uro izda policiji. Ali pa je bil današnji vlom samo krinka, da bi se zanimanje za Monte Carlo speljalo v Milan? Pogledi vseh kriminalistov so danes obrnjeni v Milan, ali ne pripravlja Riko Roland kak večji podvig v Monte Carlu? Verjetno je, da je na ta način razmišljeval Riko Roland sam.

"Ali imate, milostljiva, v Monte Carlu že naročene hotelske sobe?" je Peter ljubeznjivo vprašal svojo spremljevalko.

Imenovala mu je prvi hotel v Monte Carlu in hotela vedeti, kje se misli on nastaniti.

"Se prav nič ne vem. Verjetno bom moral že jutri odpotovati in je zato precej vseeno, kje in kako prestanem še ostanek te noči."

Ko sta v Monte Carlu z blondinko izstopila iz vlaka, je bila že tako pozna ura, da ni več dosti manjkalo do jutra Star možakar je lepil na zelo skromno razsvetljen steber sveže reklamne plakate. Par se je za hip ustavil. Na prvi pogled je Peter spoznal tiralico proti Riku Rolandu, ki je bila opremljena z njegovo fotografijo. V podrobnostih je bil popisana vlom v Milanu in razpisana nagrada v znesku 10.000 lir.

Nenadoma se je Peter zganil. Blondinka je ravno tako kakor on z vso pazljivostjo opazovala plakat. Kakor hitro pa je spoznala vsebino, ji je ušel bolesten vzklik iz grla, ki ga ni mogla zadušiti.

"Kaj pa vam je, milostljiva?" je vprašal Peter s sočustvovanjem.

"Oh - nič. Ne vem..."

Oči je imela uprte v sliko Rika Rolanda.

"Ali poznate možakarja?" je vprašal Peter malomarno. In medtem, ko se je izredno veselil nad točnostjo milanske policije, ki je vendarle enkrat poslovala tako, kakor se spodobi, je dejal kar tako mimogrede:

"Neumnost. Možakarja so gotovo že zdavnaj aretirali v Milanu, medtem ko ga tu šele poskušajo iskati."

"Mislite? V Milanu?" je hitro vprašala blondinka.

"Seveda! Kaj mislite, da bi jo lahko pobrisal iz tako dobro zastraženega mesta?"

Lira Lara mu je stisnila desnico in se z vso naglico poslovila. Mala ženska roka je kar drhtela v njegovi. Zdelo se mu je tudi, da je slišal majhen vzdih olajšanja, ki ga ni mogla popolnoma potlačiti.

Sedaj je Peter dobro vedel, da Rika Rolanda ni več v Milanu, da pa je skoro gotovo že v Monte Carlu.

Čisto podzavestno in pod vtisom nekega notranjega narekovanja, jo je udaril proti kazinu. Ves zatopljen v misli je postal po praznih ulicah. Kazino je bil v popolni temi. Nobenega glasu ni bilo mogoče zaznati, pa tudi najmanjše svetlobe ne.

Peter se je tiho približal. Napravil je nekaj previdnih korakov, prisluškoval, buljil v temo in zopet napravil nekaj korakov. Hodil je kakor bi šel na divjega petelina.

Nenadoma je presenečeno obstal. Eno izmed zaprtih oken se je za sekundo posvetilo. Prav za prav to ni bila luč, pač pa se mu je zdelo, kakor da je to okno mogel za trenotek lažje razpoznati, kakor pa ostala. Imel je vtis, kakor da bi nekdo za oknom prižgal šibko luč, ki pa je morala biti proti oknu zasenčena.

Medtem ko je Peter nekoliko minut zelo ojstro opazoval celotno pročelje, se mu je zdelo, da je okno, ki je vzbudilo njegovo pozornost v resnici tudi sedaj še nekoliko vidnejše od ostalih. Previdno se je splazil do prvih vrat, tipal za kljuko in z velikim začudenjem ugotovil, da so vrata nezaklenjena.

Z največjo pazljivostjo se je tipaje vzpenjal po stopnicah v prvo nadstropje, v katerem je domneval, da je videl luč. Tudi večna vrata so bila samo priprta. Ali so strašno zacvilila, ko jih je hotel odpreti. Peter se je stresel ob tem hreščanju, ki se je preteče razlegalo v neznano temo.

Nekaj minut se Peter ni premaknil. Prisluškoval je z vso napetostjo in niti dihati si ni upal. Ker ni zaslišal ničesar sumljivega, se je tudi skozi ta prostor počasi in previdno izvlekel. Končno je našel vrata na nasprotni strani. Sam sebi je dejal, da bi to mogel biti prostor, v katerem je tisto okno, ki ga je od zunaj opazoval.

Previdno, milimeter za milimeter je pritiskal na kljuko vse dokler je še čutil odpor vrat. Končno so se vrata vdala. Počasi, počasi in neslišno jih je odpiral,

Tema, ki ga je obdajala ni bila niti za las svetlejša od teme na stopnišču in hodniku. Nenadoma se je posvetila luč in mu zažarela naravnost v oči. Peter je takoj spoznal dobro zasenčeno žepno svetiljko. V isti sekundi mu je priletelo nekaj v obraz. Strašno mu je žgalo oči. Peklenske bolečine so ga prisilile, da je zaprl trepalnice.

Dvoje močnih rok ga je objelo od zadaj in potisnilo na naslonjač.

Zdelo se mu je, da je slišal še neko zaničljivo hehetanje, potem pa je vse okrog njega utihnilo v neprodorno noč.

ANKONA V RUŠEVINAH. Rimski radio poroča, da so zavezniški bombniki v več valovih čez dan bombardirali Ankono. Napovedovalec je dejal: "Ankona je danes popolnoma mrtvo mesto. Pokopališče razvalin, iz katerega se dviga črni dim. Tako padajo po nesrečni Italiji mesta za mesti pod udarci strašne totalne vojne. "Bolečina laškega naroda je neizmerna in spomin na njo ne bo pozabljen stoletja."

MOSKOVSKE ODLOČITVE

Konferenca zunanjih ministrov Sovjetske unije, Združenih ameriških držav in Velike Britanije je s svojim delom končala v soboto 30. oktobra. Ob zaključku konference je bilo izdano uradno poročilo, ki pravi med drugim tudi tole:

Konferenca je zasedala od 19. do 30. oktobra. Bilo je vsega 12 sestankov. Poleg zunanjih ministrov so bile prisotne tudi še druge vojaške in diplomatske osebnosti.

Na dnevnem redu so bila vsa vprašanja, ki zanimajo tri zavezniške vlade. Nekatera vprašanja so zahtevala dokončne odločitve. Ostala vprašanja bodo obravnavale posebne komisije, ali pa jih bodo reševali po redni diplomatski poti.

V prvi vrsti so se obravnavala vprašanja, kako čim uspešneje skrajšati vojno proti Nemčiji in njenim podrepanikom. Zastopniki vse treh generalnih štabov so se sporazumeli o skupnih pripravah, ki so že v teku. Sodelovanje med tremi generalnimi štabi bo v bodoče še tesnejše.

Vlade Združenih držav, Velike Britanije, U.R.S.S. in Kitajske so odločene nadaljevati z vojno vse dokler sile osi ne položijo orožja in se brezpogojno udajo. Zato so sklenile:

1. Da bodo z združeno akcijo nadaljevale vojno proti skupnim sovražnikom in da bodo organizirale in vzdrževale mir in varnost v svetu.

2. Da bodo tiste vlade, ki so skupno v vojni proti skupnemu sovražniku složno delovale pri vseh vprašanih predaje in razorožitve sovražnika.

3. Da bodo storile vse potrebno v izogib kakršnih koli kršitev pogojev, ki jih bodo diktirale sovražniku.

4. Da smatrajo za potrebno ustanoviti v najkrajšem času mednarodno organizacijo, ki bo osnovana na načelih popolne enakopravnosti vseh držav, oropanih svobode in v katero bodo imele pristop vse države male in velike. Ta organizacija bo jamčila za varnost in vzdrževanje mednarodnega miru.

5. Za vzdrževanje mednarodnega miru in varnosti - vse dokler ne bosta ponovno uvedena zakonitost in red in dokler še ne more delovati sistem splošne varnosti - se bodo države podpisnice medsebojno posvetovali, po potrebi tudi z drugimi članicami splošne mednarodne ustanove. To predvsem v pogledu skupnih korakov, ki jih bodo v imenu vseh narodov imele storiti.

6. Da po končanih sovražnostih ne bodo uporabljale svojih vojaških sil, ki bodo na ozemlju drugih držav, razen v slučajih, ki jih predvideva ta izjava in po skupnem posvetovanju.

7. Da bodo skupno razpravljale in sodelovale tudi z drugimi članicami Združenih narodov za dosego splošnega soglasja v pogledu ureditve oboroževanja po končani vojni.

POPOLNO UNIČENJE FAŠIZMA

Zunanji ministri vseh treh držav ugotavljajo, da so njihove tri vlade popolnoma soglasne da mora biti zavezniška politika napram Italiji zasnovana na popolnem uničenju fašizma in vseh njegovih vplivov. Italijanskemu narodu je treba dopustiti vse možnosti, da obnovi svoje upravne ustanove na demokratskih osnovah.

Za dosego tega cilja je potrebno:

1. Da se italijanska vlada zdemokratizira z zastopniki italijanskih strank, ki so se vedno upirale fašizmu.

2. Svoboda besede, vere, političnih doktrin, tiska in zborovanja mora biti popolnoma obnovljena in italijanskemu narodu mora biti dopuščeno, da ustanavlja protifašistovske skupine.

3. Vse ustanove in organizacije, ki jih je postavil fašizem morajo biti prepovedane.

4. Vsi fašisti in njihovi simpatizerji se morajo odstraniti iz državne uprave in iz vseh ostalih javnih ustanov.

5. Vsi politični jetniki morajo biti osvobojeni in popolnoma amnistirani.

6. Ustanavljajo se demokratične vladine ustanove.

7. Fašistovski prvaki in generali, ki se jih smatra, da so krivi zločinov, morajo biti takoj aretirani in izročeni sodišču.

NEODVISNOST AVSTRIJE

Vse tri države podpisnice so sporazumne, da se obnovi neodvisnost avstrijske republike. Opozarjajo pa Avstrijo, naj si ne dela nikakih utvar zaradi udeležbe v tej vojni na strani Hitlerjevske Nemčije in da bodo ob končni ureditvi neizogibno upoštevani v prvi vrsti njeni lastni naporji za osvobodjenje.

NACISTIČNI VOJNI ZLOČINCI

BODO KAZNOVANI

Divjaštva Hitlerjeve oblasti po zasedenih ozemljih so dobro znana. Ob času splošnega umikanja nemških armad so Hitlerjevi Huni podvojili svoja zverstva. Zaradi tega tri velesile podpisnice, ki obenem govore v imenu 32 Združenih narodov izjavljajo slovesno in opozarjajo: "V trenutku, ko bo moralo biti potrjeno premirje s kakršno koli nemško vlado, bodo visoke podpisnice zahtevale, da se vsi nemški oficirji in vojaki, kakor tudi odgovorni člani nacistične stranke in tudi tisti, ki so se stalno udeleževali zgoraj označenih krvoločnosti, masakriranj in umorov, privedejo v kraje, kjer so svoje zločine izvršili. Tam bodo sojeni in kaznovani po zakonih dotične osvobodene države.

Na ta način bodo Nemci, ki so se udeležili množstvenega pokolja poljskih oficirjev ali streljanja francoskih, nizozemskih, belgijskih, norveških talcev ali kretskih prebivalcev, kakor tudi tisti, ki so se udeležili masakrov na Poljskem ali na ozemlju Sovjetske Rusije, prepeljani na kraj njihovih zločinov in sojeni od prebivalstva, ki so ga oskrunili.

Zgornja izjava ne izključuje nemških zločinov, ki so bili izvršeni na ozemljih, ki zgoraj niso navedeni, ker bodo taki zločini ravno tako kaznovani.

To so v glavnem zaključki moskovske konference. Jugoslovani, Grki, Čehi in Slovaki ter drugi so pričakovali, da bodo padle besede tudi o njih. O njihovih zadevah pa poročilo popolnoma molči. Uspehi moskovske konference so vsekakor veliki in značilni. Komisije, ki se na podlagi zaključkov ustanavljajo bodo gotovo rešile tudi vsa ostala važna vprašanja.

ISTARSKE PESME

Tom Smerdel:

MOJ OTAC SANJA O KRASU

I.

U večeri tihe moj otac o Krasu sanja,
dok punu čašu vina u ruci drhtavoj drži,
te pije gutljaj jedan i dva.

Tad otac moj o Krasu sanje sanja. . .

On vidi u šumskoj tišini mjeseca trak
i sablasne smrti trag.

Na strmoj šumskoj stazi malo stane,

on skriveni putnik

i umorni od života hodočasnik.

Za trenutak sluša. . .

Sve mrtvo je i gluho, ko u grobu

u njegovoj duši je mrak.

Sad mu se čini da andjeo smrti kroz mjesecinu leti

na krilima noseći sjaj i smrt. . .

Još jednom stane i ustavi hod,

za trenutak samo. Sve mrtvo je sada,

dok šume zatim tužne na lahoru ponoćnom drhte

Tad starac samoga sebe pita:

— Dom, gdje je moj sada? . . .

Ruke mu drhte. Tužne šume tad jače cvile i šume.

Moj otac ko beskućnik drski u sanjama šapće:

— Dom gdje je moj? Oh! Gdje? . . .

II.

Aveti gladi opet na Kras k nama su došle

i ko vještrice neke otimlju nam srce.

Aveti su gladi s burom u sela sišle.

U domu jednom majka uronila u tugu,

pa praznu dojku čedu nudi,

dok otac sagnu na sto drveni umornu glavu,

umornu glavu i mračno lice.

Mračno lice. . .

Trpeza je prazna. U njenoj daski crv se samo čuje

i neko uzdisanje teško

Hrista onog zadimljenog

što jedini u blijedom uglu bdije,

kad na usni gladnoj

ljudima uvijek molitva bezutješno mrije.

III.

Klasje duboko diše, u ušima nam šumi šum.

U klasju šapuće vjetar i valove donosi sunca.

U sjenkama crvenim sve je kao jauk.

I tad mi se čini da korake čujem osamljene

ljeta što je daleko.

I tad mi se čini da livade naše

u mirisnom sijenu osamljene dišu,

dok netko neprestano na pragu napuštenom plače.

U meni tada pjesma zemlje zrije,

dok klasje duboko diše

i zadnju kaplju iz zemlje života siše,

a vjetar pjesmu u doline nosi,

pa mi se čini da pjesma o kruhu,

da pjesma o blagdanskom ruhu

tajanstveno pada, ko voda u slapu pada

u srce našeg krvave dubine.

IV.

U modroj noći zvijezde trepte.

U sanjama svojim gledaju na me,

a sjajne, sjajne su ko kamenje drago

u kruni kraljice noći.

Prostori svi su puni čudnog sjaja,

jer imena zvijezda su tajna.

Pjevaju one žarke himne nebesa,

ali posmjeha u njima nema,

kad sela Krasa u crnini leže,

u dolini jedna ko krilu diva sjeda.

— Jao! Tko za bol našu sada mari!

Jao! Tko tugu nama dnevno budi? —

Kukaju pod zvijezdama sela.

— Bol u nama divlje cvjeta

ko planinska trava usred ljeta! —

Zvijezde bdiju i gledaju na sela.

Zvijezde drhte.

Jao! Jao! U meni, u nama

sada raspinje se nada,

zvijezde, zvijezde,

jer utjehe nam i otkupljenja treba.

***

POKLIK

(Rikard Katafinać-Jeretov)

Duni, silni vjete, s velebitskog visa

I prohujaj snažno vrh primorskih klisa,

Dušama potresi

Snagom ih ponesi,

Okupi sve borce i mlade i stare

Probudi već jednom jadranske gusare!

***

Grago Gervais:

NONO FRANCIK

Još ko dete po moreh nono je navigal,

najprvo kako mali, pokle kako mornar.

Na škunah i naveh po sveh se j' moreh vajal,

dokle ni ostarel i domaka prišal.

Onput je furešti va barčiče vozil

i grdo se potil

dokle j' kruh svagdanji brižan zaslužil.

A kad ni to ni mogal va kuće je ustal,

na shode počival,

i pipicu fumal,

dokle se ni štufal i va postēju šal.

A jednega dana kad nona je jokala

s postěji se je stal i na cimiter šal.

Pod čimpresi tamo j' za vavek ustal.

***

Mate Dvorničić:

MOJA ZEMJA

Moja se zemja miri na vrtena

Muša da mi je,

Moja se zemja miri na vrtena

Na njoj dim da je.

Sprid dvora čipreši zeleni

Hlada da mi je.

Spod čipreša mlada juba

Pari roža je,

A pred jubun cvit bašelak

Mladovat njoj je.

Misečina noć slebrni

Putovat mi je.

Na moru se zibje ladva

Bave da njoj je,

A znad ladve dva kaleba

Anjel slika je

Sprovodjuje dragi dragu

Jubit da ju je,

Priko mora v Istru moju

Učka kadi je

Oba sličc mažurani

Diha da jin je

I bašelku zelenomu

Vidit da jih je.

Trpod latnika

PRIMORSKI SLOVENCİ V UJETNIŠKIH TABORIŠČIH V AMERIKI

Slovenski list "Obzor" prinaša seznam 22 slovenskih vojnih ujetnikov v Atterbury: Ti naši fantje so: Klinton Janko (1919), Tolmin. Blaško Anton (1922), Ajdovščina, Gruden Oskar (1922), Šempas, Črnigoy Bojan (1920), Šempas, Kačar Janko (1920), Kal Kanalski, Trampuž Jože (1922), Kostanjevica, Kokošar Ivan (1922) Grahovo, Brankovič Miroslav (1921) Šempas, Pavšič Alojz (1922) Šempas, Žnidaršič Jože (1922), Duhovo, Lulek Franc (1921), Ajdovščina, Valentinčič Franc (1915), Bač, Cej Janko (1922) Trnovo, Klanjšček Jože (1922), Grgar, Kogovšek Ivan (1919) Pregarje, Srednik Franc (1920) Kopriva, Trebičan Fr., (1919) Košana, Sedmak Franc (1922), Postojna, Hrvatino Jože (1922) Škofija, Šuligoj Franc (1922) Čepovan, Simčič Franc (1914) Krmin, Bratina Anton (1922), Ajdovščina. Kdor želi točnejših podatkov naj se oglasi na naslov: S. Skorjanc, 722 Holmes Ave., Indianapolis, Ind. - U.S.A. - V nekem taborišču v Italiji pa so naslednji slovenski fantje: Volk Rado, Gradišče (Gorica), Bilič Josip, Trst, Kemperle Rudolf, Rute, Šuligoj Justin, Čepovan, Končan Josip, Trst, Četrnič Mihael, Tolmin, Bevk Franc, Cerkno, Šemrov Anton, Idrija, Bukavec Alojz, Trst, Lesjak Rudolf, Grahovo, Knap Josip, Topit, Žigon Rihard, Trst, Majcen Marijan, Trst, Valenčič Ivan, Reka, Jazbec Venceslav, Ljubljana, Mrak Maks, Čepovan, Mlakar Franc, Vrsnik, Brelih Josip, Bukovo, Vratinela Franc, Trst, Želj Ivan, Črni vrh, Vidic Alojz, Ajdovščina, Čehovin Franc, Senožče, Frlan Lujo, Velika Luka, Jereb Filip, Idrija, Rijevec Adolf, Šempas, Sedej Josip, Cerkno, Kodarin Rudolf, Ma-

rezige, Cah Josip, Črni kal, Kenda Ivan, Reka, Brauš Srečko, Idrija, Pečar Danijel, Pasja vas, Franca Albin, Gračište, Frankovič Andrej, Lokev, Križman Franc, Tuble, Kruh Franc, Zagorje, Laginja Milutin, Reka, Vorič Henrik, Tarsporeca, Bizjak Rudolf, Volče, Hlede Alojz, Stefan, Portole, Kocijančič Mirko, Popolec, Ščuka Bruno, Trst, Kodrič Sergij, Trst, Simčič Rineo, Trst, Likar Albert, Opatica, Matkovič Ivan, Lovran, Veškovič Jožef, Kopre, Brasovič Virgilij, Trst, Poljanec Stanko, Vojsko, Belavec Josip, Dolenja vas, Bijekar Albin, Trst, Brišček Rudolf, Trst, Mikelin Josip, Trst, Luin Karel, Gabrovica, Kramestet Peter, Trst, Žiberna Franc, Postojna, Ferkat Anton, Rokulin, Beltram Josip, Vogrsko, Vidic Edvard, Dolotlica, Šepič Vladimir, Matulje.

ITALIJANSKI KRALJ BO ABDICIRAL. Britanski časniki se obširno bavijo z vprašanjem italijanskega prestola. V glavnem so si edini v tem, da bi moral kralj Viktor Emanuel zapustiti lašti prestol, ker se je vse preveč dobrikal fašizmu. V najkrajšem času bo v Neaplu konferenca, ki ji bodo prisostvovali: Badoglio, grof Sforza, Benedetto Croce, duca d'Aacquarone in delegati šestih protifašistovskih strank. Badoglio je baje izjavil, da bo podal ostavko v slučaju da kralj abdicira.

CONTE VOLPI DI MISURATA. D.N.B. poroča iz Berlina, da je bivši finančni minister Volpi v neki bolnišnici, kjer ga čuva policija. Bivši minister pride pred posebno sodišče.

JUGOSLOVANSKO BOJIŠČE. Na vsem bojišču trajajo ogorčene borbe proti Nemcem dalje. Uradno poročilo prvič navaja podporo zavezniškega letalstva.

PRILOGA									
PRISPEVKI GRADIVA ZA "BAZOVICO"									
V 25 mesecih je uredništvo prejelo oziroma priobčilo v tabelah razvidna števila besed člankov, poročil in drugih pisarnih prispevkov:									
PROPAGANDNA SLUŽBA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE		KR. POSLANIŠTVO & JUG. RDEČI KRIŽ		DRUGE DRŽAVNE & JAVNE USTANOVE		SLOV. PISATELJI & PESNIKI NA SREDNJEM VZHODU		PONATISI IZ SLOVENSKEGA TISKA	
BESED		BESED		BESED		BESED		BESED	
PREJETIH	PRIOBČENIH	PREJETIH	PRIOBČENIH	PREJETIH	PRIOBČENIH	PREJETIH	PRIOBČENIH	PREJETIH	PRIOBČENIH
000	000 (0%)	3.340	3.340 (0.55%)	000	000 (0%)	000	000 (0%)	?	31.972 (6.41%)
UREDNIŠTVO "BAZOVICE" IZ DOM. & TUJ. ZELJNIKA		SLOV. VOJAKI, KAPLARJI, PODOPICIRJI & OPICIRJI		SLOVENCİ IZVEN AFRIŠKE CELINE		NAŠA KOLONIJA NA SREDNJEM VZHODU		OSTALI JUGOSLOVANI	
BESED		BESED		BESED		BESED		BESED	
PREJETIH	PRIOBČENIH	PREJETIH	PRIOBČENIH	PREJETIH	PRIOBČENIH	PREJETIH	PRIOBČENIH	PREJETIH	PRIOBČENIH
?	501.067 (85.-%)	31.964	29.853 (4.90%)	?	9.362 (1.58%)	2.161	1.351 (0.28%)	15.362	13.769 (2.38%)
V tem času smo prejeli oziroma priobčili risb in (fotografij):									
PROPAGANDNA SLUŽBA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE		DRUGE DRŽAVNE & JAVNE USTANOVE		PONATISI IZ SLOVENSKEGA TISKA		VOJAKI, KAPLARJI, PODOPICIRJI & OPICIRJI		UREDNIŠTVO "BAZOVICE" IZ DOM. & TUJ. ZELJNIKA	
RISB & (FOTOGRAFIJ)		RISB & (FOTOGRAFIJ)		RISB & (FOTOGRAFIJ)		RISB & (FOTOGRAFIJ)		RISB & (FOTOGRAFIJ)	
PREJETIH	PRIOBČENIH	PREJETIH	PRIOBČENIH	PREJETIH	PRIOBČENIH	PREJETIH	PRIOBČENIH	PREJETIH	PRIOBČENIH
00 (00)	00 (00)	(5)	(5) (4.63%)	?	21 (10) 5.8% (9.26%)	19 (42)	19 (25) 6.1% (23.15%)	?	327 (68) 89.1% (62.96%)

OBČNI ZBOR-GLAVNA SKUPŠTINA

Pred nekaj dnevi - ob neki nočni uri - so zborovali člani slovenskega časnikarskega trnata za Srednji vzhod v razkošnih prostorih največjega, najbolje informiranega in najpomembnejšega slovenskega časnika na afriški celini.

Točno ob napovedanem času je prifrčal skozi okno predsednik upravnega odbora, g. Čuk na Pal'ci. Udanostno ga je pozdravil generalni direktor kot glavni, odgovorni in neodgovorni urednik; kot sunanje - in notranje politični člankar, kot priden in vesten plankar, kot reporter in publicist, dopisnik in humorist, vojak in civilist, kot fotograf in novelist, kot risar in biciklist (pardon: bicikelj je šel rakom švižgati!), kot pesnik in pisatelj, politik in ravnatelj, strateg di sette colpi, finančnik pa kot conte Volpi itd. Pozdravil ga je tudi v imenu uprave kot pisac naslovov, zavijalec omotov in paketov, kot špa-

ga, lim in papir, kot kolporter in kot meter. Povabljenec zaradi popolne krize v zalogi alkoholnih pijač ni bilo. Nato je spregovoril predsednik:

SLAVNA GOSPODA!

Po petindvajsetih mesecih ustanovitve največjega in najbolj razširjenega slovenskega glasila na afriški celini, pozdravljam vse in vsakogar ter ugotavljam, da se je naše podjetje iz skromnih začetkov razvilo v mogočno trobilo slovenskega javnega mnenja. Vse to je povzročilo težke motnje pri nekaterih Združenih narodih. Prav posebno "ljubezen" pa uživa naša ustanova med... (hrup in vpitje med občinstvom).

Mnogi izmed naših dobrotnikov so nas v sami skrbi za blagor domovine - včasih zmetali med fašiste, med klerikalce, petokolonce, med imperialne agente in med partizane. Tudi drugih častnih naslovov ni manjkalo.

Marsikaj so nam priznavali in z marsičem krasili, strašno pa so se izgobalili tistega, kar smo prav za prav. Govorili so, da hočemo na ministeraki stolček, da kujemo politične kapitale za danes in za jutri in da smo sploh pakaža, ki dela samo zgago in kali "mirnim" ljudem zadovoljstvo in pokoj. Res smo včasih govorili o zabušantih, letovičarjih, svetovnih politikih,

kritikastrih, maroderjih in politikantih in zlasti še o afriških nojih... (Hrup med občinstvom)... Ali po tej poti bomo hodili tudi še naprej.... (Kričanje!) Predsednik glasno zapira in odpira klun.... hodili naravnost naprej, ker v Jugoslavijo hočemo, naj bo kakršna koli... (Ploskanje).

... Besedo ima g. tajnik.

POROČILO TAJNIKA

... da smo se tako raztegnili je predvsem zasluga izredno tesnega sodelovanja naše ustanove z vsemi

odgovornimi in neodgovornimi činitelji v emigraciji. Najboljše pa to dokazujejo dokumentarni podatki:

(GLEJ STATISTIČNE TABELJE V "ČUKOVI" PRILOGI NA STRANI 15!!)

POROČILO BLAGAJNIKA

(Predsednik pojasni, da poročila ni, ker jo je blagajnik pobrisal - z dolgovi.)

RAZRESNICA

Nato je besedo povzel zopet predsednik, ki je zborovanje zaključil v srbohrvaščini - (zaradi enakopravnosti!) - nekako takole:

G o s p o d o ,

1. Iz gore iznetog proizlazi, gospodo, još i ovo: da je urednik prosečno napisao za dvedeset i pet meseci po 660 reči dnevno. Ako odbijamo dane, kada je bio na službenom putu, a što ne mora da se priznaje, pošto ima - kao što je poznato - redaktora, koji pišu čak i u avijonu, u vozu pa i u automobila; ali neka mu bude... Iz spiskova (ali ne onih "putnih troškova") proističe, da je za to vreme bio: 13 dana u Suez, 14 dana u Agami, 2 dana na Halfaji, 39 dana u Tahagu, 17 dana u Tripolitani, 40 dana u Palestini i 66 dana u Tunisu, Alžiriji i Maroku, što ukupno iznosi 191 dan. Na odmoru i bolovanju nije bio. Po ovome redaktor je lično napisao po 880 reči dnevno. To nije mnogo kad se zna da ljudi mogu da progovore dnevno po nekih 50.000 do 100.000 reči a osobito kad im je mesto rođjenja na moru.
2. da je svaki drugi dan nacrtao, ukrasio ili adaptirao po neki crtež, a svaki deseti dan napravio po jednu fotografiju. I to nije mnogo, kad se zna, da je svaki šesti emigrant napravio u isto vreme po nekoliko hiljada snimaka.
3. Iz inventure proizlazi, da naše preduzeće nema inventara, pošto mu nije ni potreban. Dve pisaae mašine, jedan sto, daska za crtanje i neki drugi mali pribor, vlasništvo je samog urednika, a razume se da ima pravo i dužnost da te stvari upotrebljava.

4. Kao što izlazi iz nekakvog bilansa, naše preduzeće ima jedan mali dug, ali pošto ima urednik dosta visoku platu ne treba za to brinuti.
  5. Na žalbu urednika, da je uredništvo bilo svega samo jedan jedini put pozvano na zvaničnu priredbu i to prilikom godišnje skupštine Jugoslov. Crvenog Krsta u Kairu prošle godine, smatram da treba žalbu kao neopravdanu odbiti, jer je zakonski neosnovana. Nigde ni u jednoj državnoj pa i nedržavnoj instituciji nema propisa, po kome bi trebalo da urednik bude kod takvih stvari prisutan. Sve honoracije - pa bile to javne ili zvanične prirede, može urednik vrlo lepo da pročita u ovdšnjim novinama i lepo ih prevodi za "Bazovicu". Fotografije može nabaviti kod firme Weinberg, koju - kao što je poznato - ni jedan put nisu zaboravili pozvati. Tvrđnja da su drugačije postupali zastupnici ostalih Udruženih naroda na Srednjem Istoku još ne znači da imaju ovi zastupnici više takta, jer su to činili iz reklamnih razloga, a koji su nama nepotrebni. Pitajte vi samo koga bilo, jeli nas poznaju ili ne!
  6. Nova Uprava neće se birati pošto to nije slučaj u ratno doba. Kad bude potrebno, mi ćemo po neko nimenovanje dekretirati.
- S tem je bil občni zbor zaključen. Kakor smo zvedeli iz najboljših virov, bo v kratkem občni zbor bratskega podjetja "Glasnik", na kar "Čukove" čitatelje že danes vljudno opozarjamo.